

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความนึกคิดของบุคคล และเกี่ยวโยงไปถึง การตัดสินใจจำแนกบางสิ่งบางอย่าง ตลอดจนความเข้าใจของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมด้วย เมื่อใดที่ ความเชื่อนั้นเกิดขึ้นซึ่งจะเป็นความเชื่อส่วนบุคคล หรือของกลุ่มคน หรือของสถาบันก็ตาม ก็จะมี ปรากฏพฤติกรรมโน้มน้าวไปยังไปตามความเชื่อนั้น ๆ ความเชื่อหลายอย่างจึงได้กลายมาเป็น ขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคม และชนชาติต่อมา (จรรยา สุวรรณทัต, 2540, หน้า 822) นักจิตวิทยาเชื่อว่า ความเชื่อมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ และโดย ธรรมชาติของมนุษย์มักจะแสวงหาความเชื่อมากกว่าความจริง และจะยึดถือฝังแน่นอยู่กับ ความเชื่อเหล่านั้น แม้จะยังไม่อาจพิสูจน์ให้เห็นข้อเท็จจริงได้ เมื่อมนุษย์มีความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความเชื่อนั้น ๆ ก็จะทำให้เขากระทำการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความเชื่อของตน อย่างไรก็ตาม ก่อน การกระทำการต่าง ๆ ลงไปนั้น เขาจะต้องได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมกับช่วงเวลาจากความเชื่อ ที่มีอยู่อีกด้วย (Rokeach, 1970, p. 112)

ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของบทบาท และสถานภาพทางสังคมที่มีความสำคัญใน การดำเนินชีวิตของบุคคลในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจ และ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออก ซึ่งความเชื่อของมนุษย์มีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของ มนุษย์ (ชัยพร วิษณุวร, 2525, หน้า 81-86) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นผลของการ เปลี่ยนแปลงในความเชื่อ และบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามความเชื่อของตน (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526, หน้า 10-13) ความเชื่อเป็นสิ่งที่ติดแน่นอยู่ในความคิด ในความเข้าใจ เป็นรูปแบบ หนึ่งของความรู้ และการกระทำ จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นว่า ความเชื่อมีบทบาทสำคัญมากสำหรับ การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน (Scheibe, 1970, pp. 1-40 อ้างถึงใน จรรยา สุวรรณทัต, 2540, หน้า 815)

ความรู้เป็นแนวทางหนึ่งของบุคคลในการนำไปใช้สำหรับการปฏิบัติ การที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจดี ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง เมื่อบุคคลได้รับความรู้ซึ่งอาจจะได้รับมาจากการฟัง การอ่าน หรือการมองเห็นจะทำให้บุคคลพยายามจะทำความเข้าใจกับความรู้ นั้น ๆ และ นำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือการวิเคราะห์ปัญหา หรือประสบการณ์ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อ ทำความเข้าใจแต่ละส่วนของสถานการณ์นั้น แล้วนำเอาส่วนประกอบเหล่านั้นมารวมเป็น

ส่วนรวมที่มีโครงสร้างแน่ชัด โดยนำความรู้ที่มีอยู่เดิมมารวมกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ แล้วสร้างเป็นแผนการปฏิบัติ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526, หน้า 10-13) ความรู้จึงมีความสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพิ่มประสิทธิภาพด้านความคิด ความรู้สึก การกระทำ และเพิ่มพูนประสบการณ์ที่จะช่วยปรุงแต่งชีวิตให้สมบูรณ์ (อรันท์ หาญยุทธ, 2532, หน้า 115-116)

ความเชื่อเรื่องความรู้เป็นสภาวะความรู้สึกอย่างหนึ่งในจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการศึกษาค้นคว้า การเรียนรู้ การสังเกต ประสบการณ์ คำบอกเล่า หรือการจดบันทึก แล้วแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมด้านความรู้ และการเรียนรู้ ซึ่งความเชื่อเรื่องความรู้ เป็นความรู้ส่วนบุคคลที่ประกอบด้วยความเชื่อหลาย ๆ ด้าน ความเชื่อแต่ละด้านจะทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลแตกต่างกัน (Schommer, 1990, pp. 498-504) ดั้งการศึกษาของชอห์มเมอร์ (Schommer, 1993, pp. 406-411) และชอห์มเมอร์ และคณะ (Schommer et al., 1997, pp. 37-40) ที่พบว่า ความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนมัธยมต้นมีการเปลี่ยนแปลง นักเรียนที่มีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยระยะเวลาจะเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง นอกจากนี้แล้ว การศึกษาของ ดเว็ค และเลกเกท (Dweck & Leggett, 1988, pp. 256-273) พบว่า นักเรียนกลุ่มหนึ่งมีความเชื่อว่า สติปัญญาเป็นสิ่งตายตัว และความสามารถในการเรียนรู้นั้นติดตัวมาตั้งแต่เกิด ในขณะที่นักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า สติปัญญาสามารถพัฒนาได้โดยใช้เวลา และประสบการณ์ ซึ่งเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา หรืองานที่ง่าย ๆ นักเรียนทั้งสองกลุ่มจะทำงานได้เหมือน ๆ กัน แต่เมื่อเผชิญกับปัญหา หรืองานที่ยาก นักเรียนกลุ่มที่เชื่อว่า สติปัญญาเป็นสิ่งตายตัวจะใช้วิธีการเดิม ๆ และไม่สามารถหาทางแก้ปัญหาค้นคว้าได้ ส่วนนักเรียนกลุ่มที่เชื่อว่า สติปัญญาสามารถพัฒนาได้จะใช้วิธีการที่แตกต่างกันหลาย ๆ วิธีจนสามารถแก้ปัญหาค้นคว้าได้ในทำนองเดียวกัน ความเชื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดการแสดงออกทางพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งหากบุคคลมีความเชื่ออย่างไรแล้วย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำ หรือพฤติกรรมที่ตอบสนองความเชื่อนั้น ๆ และถ้าความเชื่อเปลี่ยนไปจากเดิม พฤติกรรมก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย (ดนัย ไชยโยธา, 2538, หน้า 71) ดั้งการศึกษาของเพอร์รี่ (Perry, 1968, Abstract) ที่พบว่า นักศึกษาปริญญาตรีที่เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยปีแรกมีความเชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งที่ไม่ซับซ้อนแน่นอน และได้มาจากแหล่งเดียว แต่เมื่อนักศึกษาเรียนปีสุดท้ายจะมีความเชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งที่ซับซ้อน ไม่แน่นอน ได้มาด้วยเหตุผล และหลักการที่ชัดเจน นอกจากนั้น นักเรียนบางกลุ่มมีความเชื่อว่า ความรู้ หรือการเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างจะเกิดขึ้นในครั้งแรกของการเรียนเท่านั้น

ส่วนบางกลุ่มเชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการของความพยายามในการสะสมความรู้โดยอาศัยระยะเวลา และนักเรียนบางกลุ่มมีความเชื่อว่า ความรู้ คือ สิ่งที่ไม่ซับซ้อน หรือสามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน ส่วนนักเรียนอีกกลุ่มเชื่อว่า ความรู้คือความซับซ้อน หรือสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน (Schommer et al., 2000, pp. 120-127) จากการศึกษาที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า นักเรียนแต่ละคนมีความเชื่อเรื่องความรู้แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเรื่องรู้นั้นมีความสำคัญต่อการคิด ความรู้สู่ฝึกความเข้าใจของนักเรียน ทำให้แสดงพฤติกรรมออกมาในเรื่องความรู้ และการเรียนรู้ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีความสำคัญต่อผลการเรียนของนักเรียน

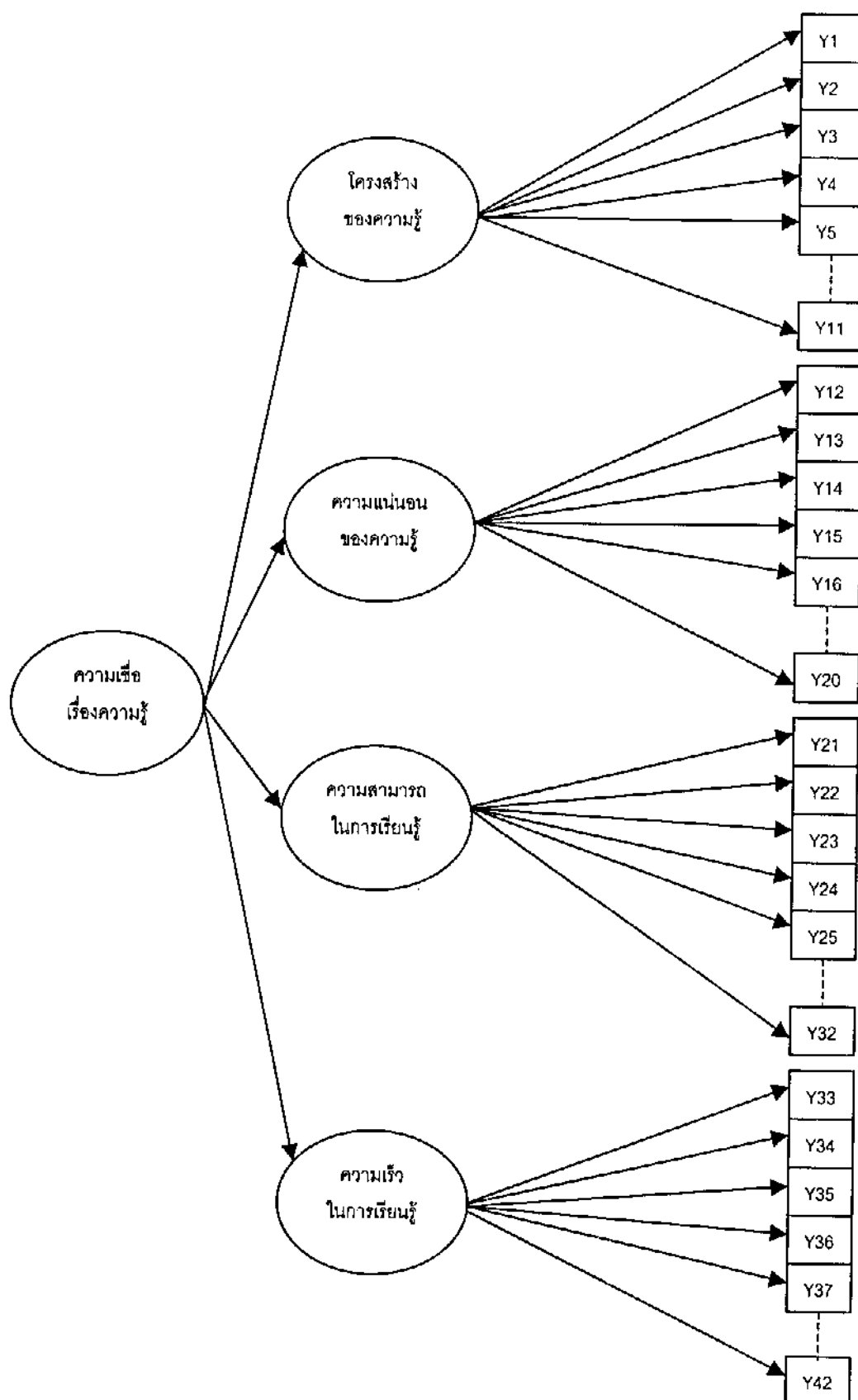
การศึกษาของซอห์มเมอร์ (Schommer, 1990, 1993, 1998) พบว่า องค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปลาย และนักศึกษามหาวิทยาลัย มี 4 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างของความรู้ ด้านความแน่นอนของความรู้ ด้านความสามารถในการเรียนรู้ และด้านความเร็วในการเรียนรู้ ส่วนการศึกษาของซอห์มเมอร์ และคณะ (Schommer et al., 2000) พบว่า องค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาต้น มี 3 ด้าน คือ ด้านความแน่นอนของความรู้ ด้านความสามารถในการเรียนรู้ และความเร็วในการเรียนรู้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงจะศึกษาว่าองค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในประเทศไทย จะเหมือน หรือแตกต่างกับองค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาต้นของต่างประเทศหรือไม่ เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นวัยรุ่นตอนต้น เป็นวัยคาบเกี่ยวระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 13-21 ปี นักจิตวิทยาเรียกชื่อวัยนี้ว่า วัยพายุ บุกแคม วัยหัวเลี้ยวหัวต่อ หรือวัยหุนหันพลันแล่น เพราะเป็นวัยที่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมทางอารมณ์ นอกจากนั้นแล้วเป็นวัยที่จะพัฒนาไปสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นวัยที่ควรจะได้รับพัฒนาให้สมบูรณ์เต็มที่ หากนักเรียนในวัยนี้มีความเชื่อเกี่ยวกับความรู้ และการเรียนรู้อย่างไร ก็จะมีส่งผลให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมตามความเชื่อที่ว่า ความเชื่อดังกล่าวจะส่งผลต่อการเรียนของนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานของการวิจัย

ชอห์มเมอร์ (Schommer, 1990, p. 498) กล่าวว่า ความเชื่อเรื่องความรู้เป็นความรู้ส่วนบุคคล ที่เกิดจากการเรียบเรียงความเชื่อหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกัน และความเชื่อทั้งหมดของบุคคลไม่จำเป็นต้องมีความซับซ้อนคงที่เหมือน ๆ กัน หรือพัฒนาในระดับเดียวกัน จากแนวคิดและงานวิจัยของ Schommer ระบุว่า ความเชื่อเรื่องความรู้ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ โครงสร้างของความรู้ ความแน่นอนของความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ และความเร็วในการเรียนรู้ จากแนวคิด และงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า ความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ โครงสร้างของความรู้ ความแน่นอนของความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ และความเร็วในการเรียนรู้ โดยมีโมเดลเชิงสมมติฐานองค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้ที่ใช้ในการศึกษา เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลเชิงสมมติฐานองค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้องค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. ได้แบบวัดความเชื่อเรื่องความรู้ที่สามารถนำไปใช้วัดความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
3. เป็นแนวทางในการพัฒนา หรือส่งเสริมความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ขอบเขตของการวิจัย

1. องค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่
 - 1.1 โครงสร้างของความรู้ (Structure of Knowledge)
 - 1.2 ความแน่นอนของความรู้ (Certainty of Knowledge)
 - 1.3 ความสามารถในการเรียนรู้ (Ability to Learn)
 - 1.4 ความเร็วในการเรียนรู้ (Speed of Learning)
2. ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา ภาคตะวันออก จำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ชลบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 34,042 คน (ข้อมูลจากกองแผนงาน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 22 กรกฎาคม 2545) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 900 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความเชื่อเรื่องความรู้ หมายถึง สภาวะทางการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อความรู้ และการเรียนรู้ ซึ่งมีความซับซ้อนหลากหลาย และมีลักษณะแตกต่างกัน เนื่องจากประสบการณ์ของบุคคล หรือระยะเวลาที่เปลี่ยนไป เป็นการแสดงความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิดของบุคคลเกี่ยวกับโครงสร้างของความรู้ ความแน่นอนของความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ และความเร็วในการเรียนรู้ สามารถวัดได้จากแบบวัดความเชื่อเรื่องความรู้ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดของชอห์มเมอร์ ประกอบด้วยความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิดเกี่ยวกับความรู้ใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้
 - 1.1 โครงสร้างของความรู้ เป็นการรับรู้ของบุคคลว่า ความรู้มีโครงสร้างอย่างง่าย หรือโครงสร้างซับซ้อน โดยบางคนอาจรับรู้ที่ ความรู้เป็นข้อสรุป หรือข้อเท็จจริงที่มีลักษณะง่าย ๆ

ไม่ซับซ้อน และแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน แต่บางคนอาจรับรู้ที่ ความรู้เป็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ซับซ้อน มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง และไม่สามารถแยกออกจากกันได้

1.2 ความแน่นอนของความรู้ เป็นการรับรู้ของบุคคลว่า ความรู้มีความแน่นอน หรือเปลี่ยนแปลงได้ โดยบางคนอาจรับรู้ที่ ความรู้เป็นข้อสรุป หรือข้อเท็จจริงที่มีความแน่นอนตายตัว และไม่เปลี่ยนแปลง แต่บางคนอาจรับรู้ที่ ความรู้เป็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงได้

1.3 ความสามารถในการเรียนรู้ เป็นการรับรู้ของบุคคลว่า ความสามารถในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด หรือสามารถพัฒนาได้ โดยบางคนอาจรับรู้ที่ ความสามารถในการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ถูกกำหนด หรือติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่บางคนอาจรับรู้ที่ ความสามารถในการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง และพัฒนาได้

1.4 ความเร็วในการเรียนรู้ เป็นการรับรู้ของบุคคลว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว หรือใช้ระยะเวลานาน โดยบางคนอาจรับรู้ที่ การเรียนรู้เป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจ และเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว แต่บางคนอาจรับรู้ที่ การเรียนรู้เป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจ และเกิดขึ้นได้ช้าต้องใช้เวลา

2. องค์ประกอบความเชื่อเรื่องความรู้ หมายถึง ตัวแปรแฝงความเชื่อเรื่องความรู้ของนักเรียนที่พัฒนามาจากการรวมตัวแปรสังเกตได้ และถ่วงน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัวด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ

3. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียง